

شناسایی عوامل اقتصادی سیاسی پیشرفت کار آفرینی شرکت های کوچک و متوسط فعال منطقه آزاد تجاری و صنعتی ارس

حسن رسولی ونه آبادی^۱

مهدي محمدی^{۲*}

چکیده

مقاله حاضر با هدف شناسایی و نقش عوامل اقتصادی سیاسی پیشرفت کارآفرینی در ایجاد شرکت های کوچک و متوسط فعال منطقه آزاد تجاری و صنعتی ارس در سال ۱۳۹۷ انجام پذیرفت. روش تحقیق پیمایشی از نوع توصیفی بود. جامعه آماری شامل کارآفرینان و سرمایه گذاران کسب و کارهای کوچک و متوسط در منطقه آزاد ارس در این حوزه بود که با استفاده از فرمول نمونه گیری کوکران و با روش تصادفی ساده ۱۸۸ نفر مورد مطالعه قرار گرفتند. ابزار اندازه گیری پرسشنامه محقق ساخته بود. جهت سنجش اعتبار پرسشنامه از اعتبار محتوایی و جهت سنجش پایایی از آلفای کرون باخ استفاده شد که مورد تایید واقع شد. تجزیه و تحلیل اطلاعات با استفاده از نرم افزار spss انجام شد. نتایج نشان داد: عوامل اقتصادی سیاسی پیشرفت کارآفرینی در پنج عامل ۱- حمایت های مادی و معنوی ۲- رضایت مندی مشتریان ۳- تخصیص تسهیلات عمومی در جذب سرمایه گذاران ۴- عدم محدودیت و ایجاد انعطاف و معافیت گمرکی و ۵- عوامل زیرساختی در ایجاد شرکت های کوچک و متوسط فعال منطقه آزاد تجاری و صنعتی ارس شناسایی شدند. نتایج آزمون تی تک نمونه ای نشان داد: از بین عوامل پنجگانه؛ حمایت های مادی و معنوی و عوامل زیرساختی به میزان بالا ($Mean < 5$) و ($3/67$) و تخصیص تسهیلات عمومی در جذب سرمایه گذاران، رضایت مندی مشتریان و عدم محدودیت و ایجاد انعطاف و معافیت گمرکی به میزان متوسط ($Mean < 3/67$) و ($2/33$) موجب پیشرفت کارآفرینی در اینگونه شرکت ها شدند. در نتیجه توجه به شرکت های کوچک و متوسط کارآفرین در خصوص حمایت های مادی و معنوی و تخصیص تسهیلات عمومی در جذب سرمایه گذاران در کنار عوامل زیرساختی و معافیت گمرکی و توجه به رضایت مشتریان توأم می توانند موجب پیشرفت اقتصادی سیاسی شرکت های کوچک و متوسط کارآفرین در منطقه آزاد تجاری و صنعتی ارس گردد.

واژگان کلیدی: پیشرفت اقتصادی سیاسی کارآفرینی، شرکت های کوچک و متوسط، منطقه آزاد تجاری و صنعتی ارس

فصلنامه

پژوهش های

روابط بین الملل،

دوره نهم، شماره

چهارم، شماره

پیاپی سی و چهارم

زمستان ۱۳۹۸

۱. دانشجوی دکتری رشته کارآفرینی، گروه مدیریت و حسابداری، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران.

۲. استادیار گروه حسابداری، دانشکده علوم انسانی، واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران.

* Mehdi.Mohamadi@yahoo.com

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱۲/۲۵

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۷/۲

فصلنامه پژوهش های روابط بین الملل، دوره نهم، شماره پیاپی سی و چهارم، صص ۳۶۱-۳۳۹

مقدمه

توسعه اقتصادی نیازمند سرمایه‌گذاری در بخشها و فعالیتهای مختلف اقتصادی و خدماتی است. بدون سرمایه‌گذاری در طرح‌ها و مناطق مختلف نمی‌توان انتظار گسترش اشتغال، تولید، پیشرفت و رفاه اقتصادی کشور را داشت (چمنی و امینی سابق، ۱۳۹۷: ۱). بر این اساس امروزه بیشتر کشورهای جهان تمایل شدیدی به جذب سرمایه‌های داخلی و خارجی جهت ایجاد کسب و کار پیدا کرده‌اند. یکی از راه‌های مفید و مناسب بدین منظور ایجاد مناطق آزاد تجاری^۱ و جذب سرمایه‌گذار و توسعه کسب و کار می‌باشد. فلسفه وجودی مناطق آزاد، کسب درآمد ارزی بیشتر برای کشورهای در حال توسعه، ایجاد اشتغال، انتقال فن آوری و جذب سرمایه‌گذار داخلی و خارجی است (کامران، ۱۳۸۱: ۳۵). جغرافیای ایران و نیز امکان‌سنجی فرصت‌های اقتصادی و خدماتی و کسب و کارهای قابل سرمایه‌گذاری در مناطق آزاد کشور بیانگر آن است که این مناطق می‌توانند به عنوان منابع اقتصادی و خدماتی کم‌نظیر و مستعد سرمایه‌گذاری مورد بررسی قرار گیرند (کامران، ۱۳۸۱). مناطق آزاد می‌توانند فن آوری و مدیریت سرمایه را به کشور وارد کنند، عوامل تولید داخلی را با علم و دانش فنی نوین درآمیزند و کشور را در مسیر توسعه و همسو با اقتصاد جهانی قرار دهند. مناطق آزاد وسیله‌ای برای ورود به بازارهای جهانی و بهره‌گیری از برتری‌های نسبی اقتصاد داخلی در بازرگانی بین‌المللی هستند و باید به عنوان تسریع‌کننده‌ی ارتباط اقتصاد داخلی به کار روند. چنین منطق و طرز فکری سبب می‌شود از این مناطق به عنوان ابزاری برای توجیه رفع موانع ضد توسعه‌ی یادشود (رکن‌الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۸۸). اما برای دستیابی به این مهم، کمک به کارآفرینی^۲ و فعالیت شرکت‌های کوچک و متوسط در این مناطق می‌توانند راهگشا باشند. حمایت از شرکت‌های کوچک و متوسط یکی از اولویت‌های اساسی در رشد و توسعه اقتصادی بسیاری از کشورها به شمار می‌رود و نقش اصلی را در توسعه اقتصادی بیشتر کشورها ایفا می‌کند. منطقه آزاد تجاری-صنعتی ارس با مصوبه هیأت وزیران، از سال ۱۳۸۳ در ساحل رود ارس در

1 - Free Trade Zone

2 - Entrepreneurship

شهرستان مرزی جلفا فعالیت خود را آغاز نموده است. سازمان منطقه آزاد ارس، اهداف تجاری- صنعتی و عمرانی متعددی را برای توسعه منطقه، تعریف کرده است. منطقه ی آزاد تجاری ارس با توجه به همسایگی با کشورهای C.I.S (کشور های مستقل مشترک المنافع)، قرار گیری در کریدورهای بین المللی حمل و نقل (۶ کریدور) و قرار گرفتن در مسیر جاده ی ابریشم، نزدیک به کشور ترکیه به عنوان دروازه ی ورود به اروپا، قابلیت ایجاد ارتباط جاده ای و ریلی بین کشورهای شمالی ایران با حوزه ی خلیج فارس در کوتاه ترین مسیر، وجود رودخانه ی ارس به عنوان عامل پیوند دهنده ی طبیعی، برخورداری از پشتیبانی مادر شهر تبریز، جاذبه های گردشگری و زیر ساخت های فن آوری ارتباطاتی و اطلاعاتی موجود در صورت شناسایی شدن زمینه های جذب سرمایه گذار در حوزه های خدماتی و داشتن برنامه ی جامع منطقه ای، مستعد توسعه ی همه جانبه ی است و می تواند در ایجاد کسب و کارهای کوچک و متوسط در منطقه تاثیر به سزایی داشته باشد. لذا مدیران و مسئولان با داشتن اطلاعات درست و دقیق از منطقه می توانند با ایجاد شرایط مساعد جهت سرمایه گذاری در حوزه های خدمات، تدابیر مختلفی را جهت پیشرفت سریع منطقه بیاندیشند (قالیباف و کرمی، ۱۳۹۰: ۱۳۳).

توجه به توانمندی های موجود در منطقه آزاد ارس و اولویت دولت به عدم وابستگی به درآمدی تک محصولی^۱ به نفت، لزوم گسترش سرمایه گذاری توسط دولت و بخش خصوصی^۲ و حوزه خدماتی را نمایان می کند که چنانچه در این منطقه مورد توجه و حمایت واقع گردد می تواند به این منطقه اثر گذارند و به منطقه حاشیه دریای خزر تبدیل گردد و منطقه آزاد ارس می تواند سرآغازی بر گسترش روابط بین المللی در عرصه های فرهنگی و اقتصاد و خدمات باشد (موسوی و همکاران، ۱۳۸۵). در نتیجه توجه و شناسایی کارآفرینان توانمند و فراهم آوردن شرایط ایجاد شرکت های کوچک و متوسط با حمایت مادی و معنی، تخصیص تسهیلات و معافیت گمرکی در کنار عوامل زیرساختی می تواند به کسب و کار و توسعه اقتصادی این منطقه و رضایت مندی مشتریان کمک شایانی نماید. لذا مدیران و مسئولان با داشتن اطلاعات درست و دقیق از منطقه می توانند با ایجاد شرایط مساعد جهت سرمایه گذاری در حوزه های خدمات،

1 - Pure play

2 - Private sector

تدابیر مختلفی را جهت پیشرفت سریع منطقه بیان‌دیشند. بر این اساس هدف پژوهش حاضر، شناسایی و تعیین نقش زمینه‌های جذب کارآفرینان و سرمایه‌گذاران و پیشرفت آنها با استفاده از زیر ساخت‌های فن‌آوری ارتباطات و اطلاعات و سایر زیرساخت‌ها بر عملکرد کسب‌وکارهای کوچک و متوسط در منطقه آزاد ارس می‌باشد. نتایج این پژوهش می‌تواند برای مدیران، برنامه‌ریزان و شرکت‌های فعال منطقه آزاد ارس در جهت تسهیل فعالیت اقتصادی و پیشرفت کارآفرینی در منطقه رهنمون باشد.

مبانی نظری

منطقه آزاد محدوده حراست شده بندری و غیر بندری است که از شمول برخی از مقررات جاری کشور متبوع خارج بوده و با بهره‌گیری از مزایایی نظیر معافیت‌های مالیاتی، بخشودگی سود و عوارض گمرکی، عدم وجود تشریفات زاید ارزی، اداری و مقررات دست و پاگیر و همچنین سهولت و تسریع در فرایندهای صادرات و واردات با جذب سرمایه‌گذاری خارجی و انتقال فناوری به توسعه سرزمین اصلی کمک می‌نماید (رستمی چلکاسری، ۱۳۹۳: ۱). کارآفرینی فرایند خلق چیز جدید با ارزش، از طریق اختصاص زمان و تلاش مورد نیاز، در نظر گرفتن ریسک‌های مالی، روانی و اجتماعی همراه، رسیدن به پاداش‌های پولی و رضایت فردی و استقلال مالی می‌باشد. به عبارت دیگر کارآفرینی فرایندی است که منجر به ایجاد رضایت‌مندی و یا تقاضای جدید می‌گردد و در محیط‌ها و مجموعه‌های مختلف اتفاق می‌افتد و طی آن تغییرات در سیستم اقتصادی از طریق نوآوری‌های افراد که به فرصت‌های اقتصادی واکنش نشان می‌دهند، رخ می‌دهد (آهنگرپور، ۱۳۸۷؛ عبدی جمایرانو همکاران، ۱۳۹۴: ۷-۸).

کارآفرینان با مهارتی که در تشخیص فرصت‌ها و موقعیت‌ها و ایجاد حرکت در جهت توسعه این موقعیت‌ها دارند، پیشگامان حقیقی تغییر در اقتصاد و تحولات اجتماعی محسوب می‌شوند. علاوه بر این کارآفرینی به ریسک‌پذیری، نوآوری و کنش کارآفرینانه هم نیاز دارد. براساس نظریات اقتصادی و تجارب حاصله در اقتصادهای روبه‌رشد، کارآفرینان موتور محرکه توسعه و رشد اقتصادی محسوب می‌شوند و بالطبع اشتغال زایی یکی از رهاوردهای مهم کارآفرینی است. در مناطق آزاد تجاری-صنعتی، با حضور کارآفرینان از طریق تشکیل شرکت‌های کوچک و متوسط، می‌توان شاهد رشد و

توسعه اقتصادی و گسترش فعالیت‌های سرمایه‌گذاری‌های خارجی باشیم. کسب و کارهای کوچک معمولاً کاسبی‌های شخصی با مالکیت خصوصی و از نوع مشاغلی است با تعداد کمی کارمند و حجم فروش پایین که به بخش خصوصی تعلق دارد. طبق تعریف مرکز آمار در ایران نیز صناعی که تعداد کارکنان‌شان کمتر از ۹ نفر می‌باشند، بعنوان صنایع کوچک تلقی می‌گردند. بر اساس تعریف وزارت صنایع و معادن و وزارت جهاد کشاورزی، بنگاه‌های کوچک و متوسط، واحدهای صنعتی و خدماتی (شهری و روستایی) هستند که کمتر از ۵۰ نفر کارگر دارند (یونیدو، ۱۳۸۴: ۱۲۱).

۳۴۳

وزارت تعاون نیز بر حسب مورد، تعاریف وزارت صنایع و معادن و مرکز آمار ایران را در مورد این صنایع بکار می‌برد. مرکز آمار ایران کسب و کارها را به چهار گروه طبقه‌بندی کرده است؛ هر چند این طبقه‌بندی ظاهراً شباهتی با تعاریف اتحادیه اروپا دارد، ولی مرکز آمار ایران فقط کسب و کارهای کمتر از ۱۰ نفر نیروی کار را بنگاه‌های کوچک و متوسط محسوب می‌کند و سایر کسب و کارها را "کارخانه جات صنعتی بزرگ" قلمداد می‌کند. کسب و کارهای دارای ۹-۱ کارگر، کسب و کارهای ۴۹-۱۰ کارگر، کسب و کارهای ۹۹-۵۰ کارگر و کسب و کارهای بیش از ۱۰۰ کارگر. بانک مرکزی ایران نیز کسب و کارهای زیر ۱۰۰ نفر نیروی کار را به عنوان بنگاه‌های کوچک و متوسط تلقی می‌کند (رحمانی و هادی، ۱۳۹۹: ۴). مهمترین مشخصه این نوع کسب و کارها استفاده از سرمایه پایین و تخصص‌های فردی جهت راه‌اندازی می‌باشد.

این امر باعث می‌شود تا افراد با سرمایه پایین و با فراگیری تخصص‌های فردی اقدام به راه‌اندازی این نوع کسب و کارها نمایند. برخی از این و کسب و کارها ساده بوده و به راحتی می‌توان آنها را تاسیس و اداره نمود. ولی تاسیس و اداره برخی دیگر از آنها همیاری و مشاوره تیم متخصصین را می‌طلبد. کسب و کارهای کوچک بسته به مناطق مختلف متفاوت است. ولی نمونه‌های معمول آن شامل: فروشگاه رفاه (فروشگاه‌های کوچک)، فروشگاه‌های کوچک دیگر (مانند اغذیه فروشی یا نانوايي)، بازرگانی، آرایشگران، رستوران‌ها، مهمان‌خانه، عکاسان، تولید در مقیاس کوچک و غیره می‌باشد. با توجه به اهمیت فعالیت شرکت‌های کوچک و متوسط کارآفرین در موفقیت‌های

اقتصادی و توسعه در منطقه آزاد تجاری-صنعتی ارس؛ برخی از عمده‌ترین عوامل ایجاد و پیشرفت این شرکتها به شرح زیر می‌باشد:

حمایت‌های مادی و معنوی

حمایت از شرکت‌های کوچک و متوسط یکی از اولویت‌های اساسی در رشد و توسعه اقتصادی بسیاری از کشورها به شمار می‌رود و نقش اصلی را در توسعه اقتصادی بیشتر کشورها ایفا می‌کند. ابو و فریکات^۱ (۲۰۱۴) حمایت مالی را به عنوان حمایت ضروری یاد می‌کنند که در مراحل اولیه صادرات لازم می‌باشد. به دلیل اینکه شرکت‌های کوچک و متوسط نمی‌توانند نیاز خود را از طریق بانک‌ها رفع کنند، بنابراین مشکل مالی خود را به سمت دولت انتقال می‌دهند. همچنین محیط اقتصاد کلان و سیستم‌های تأمین مالی و قانونی کشورها در تأمین مالی شرکتها مؤثر می‌باشد و شرکت‌های کوچک و متوسط در کشورهایی که درجه بالاتری از توسعه نهادی و محافظت بهتر از حق مالکیت رسیده‌اند، از محدودیت‌های مالی کمتری برخوردارند. همچنین حمایت از کارآفرینان نباید فقط حمایت‌های مالی باشد، بلکه باید زمینه ایجاد و توسعه فرهنگ آفرینی، زمینه‌سازی برای رشد آنها و حمایت‌های مادی و معنوی مناسب با جایگاه آنها در کشور فراهم باشد.

رضایتمندی مشتری

به اعتقاد جوسانز و همکاران^۲ (۲۰۰۷) رضایت حالتی مثبت و موثر ایجاد می‌کند که حاصل ارزیابی تمام جنبه‌های رابطه کاری شرکت با دیگری است (بامنی مقدم و همکاران، ۱۳۹۰، ص ۲۷). رضایت مشتری بعنوان ارزشیابی کلی یا حالتی از احساسات در مورد محصول یا خدمات تعریف می‌شود. به نظر یو و دین^۳ (۲۰۰۱)، رضایت تصور نسبی شامل شناخت و عوامل عاطفی است، به این عنوان که رابطه مشتری (نسبت به رابطه تولید)، بطور اساسی، معامله، ثبت کردن، ارزیابی سودها و ارزش‌ها است، احتمالاً رضایت ممکن است از عملکرد تولید ناشی شود یا از آن انعکاس گیرد و رضایت بوسیله تاییدیه عدم تایید انتظارات تعیین شده است. مشتری راضی گرایش به وفاداری دارد تا رفتار و هدف حمایتی از خود نشان دهد، بدین ترتیب رضایت موجب

1 - Abu & Freixanet

2 - Joesanz et al

3 - Yu & Dean

حفظ مشتری می شود، شرط لازم برای بقای مشتری رضایت اوست اما رضایت مشتری لزوماً موجب بقای مشتری نمی شود (شو- چن^۱، ۲۰۰۶؛ به نقل از بامنی مقدم و همکاران، ۱۳۹۰).

تشخیص تسهیلات عمومی در جذب سرمایه

مناطق آزاد تجاری به علت شرایط تسهیل کننده و مساعدی که در زمینه جذب سرمایه، دارای مؤلفه های مهمی هستند که می توانند زمینه را برای دستیابی به توسعه همه جانبه فراهم کنند. فرصت های زیادی جهت دستیابی به تکنولوژی های برتر از طریق جذب سرمایه گذار وجود دارد که با بهره برداری از آنها، شرایط توسعه تکنولوژی های برتر در منطقه آزاد تجاری ارس فراهم و باعث توسعه کسب و کار می شود.

الف) با توجه به بازار بالقوه بزرگ، وجود منابع طبیعی و اولیه بسیار زیاد و ارزان در منطقه، منابع انسانی ارزان قیمت و منابع طبیعی و اولیه ارزان و فراوان می توان گفت که فرصت های زیادی برای جذب انواع سرمایه گذاری برای ایجاد کسب و کارهای کوچک و متوسط در منطقه وجود دارد.

ب) وجود شرایط تسهیل کننده در منطقه آزاد در زمینه های مختلف مالی و پولی، سرمایه گذاری، مالکیتی، قوانین کار، واردات و صادرات، معافیت های مالیاتی و گمرکی و ... می تواند تشویق کننده برای جذب سرمایه گذار در حوزه های خدماتی و توسعه کسب و کار موثر باشد.

ج) وجود شکاف تکنولوژیک مناسب میان سرمایه گذار و شرکت های داخلی از یک طرف و همچنین وجود بازار رقابتی در حوزه مربوط به سرمایه گذاری از طرف دیگر منجر به ایجاد سرریز تکنولوژی و توسعه توانمندی های داخلی از طریق سرمایه گذاری مستقیم خارجی می شود. که این موضوعات در منطقه آزاد تجاری ارس دیده می شود. بنابراین با توجه به موضوعات فوق می توان گفت که منطقه آزاد تجاری ارس فرصت ها و منابع مناسبی برای جذب سرمایه گذار به همراه دارد و بایستی با تقویت جنبه های مثبت آن و ایجاد شرایط تسهیل کننده و هدایت کننده، شرایطی را به وجود آورد که دستیابی به تکنولوژی های برتر و افزایش سطح توانمندی های منطقه فراهم

شود (رحمانی، ۱۳۷۶). هر کشور باید با استقرار نظم حقوقی و نهادی معطوف به رشد تولید و تجارت، شرایط باثباتی را برای فعالیت‌های بخش خصوصی در مناطق آزاد بوجود آورد و از راه تغییر مناسب قوانین و مقررات؛ به خصوص قوانین سرمایه‌گذاری و مقررات ناظر بر حرکت و انتقال سرمایه و سود و قوانین کار؛ علاوه بر تأمین امنیت و کاهش ریسک سرمایه‌گذاری و تقویت انگیزه‌ها، زمینه‌مناسبی در تسهیلات مالی و غیر مالی لازم برای جلب سرمایه‌گذاری فراهم سازد (ناهدی و همکاران، ۱۳۹۰).

عدم محدودیت و ایجاد انعطاف پذیری در جهت جذب سرمایه‌گذار

از امتیازات مهم مناطق آزاد تجاری معافیت مالیاتی و گمرکی می‌باشد که این مسئله در قانون چگونگی اداره مناطق آزاد و اساسنامه سازمان‌های مربوطه انعکاس یافته است، سرمایه‌گذاران به دنبال جایی هستند تا با هزینه اندک سرمایه خویش را به کار انداخته و کسب درآمد و سود نمایند، در مناطق آزاد، ورود و خروج کالا از پرداخت عوارض گمرکی و نیز مالیات مربوطه، معاف هستند؛ البته ارائه این تسهیلات و میزان و محدوده-ی زمانی آن می‌تواند در مناطق آزاد مختلف بسته به تصمیم دولت‌ها متفاوت باشد. بنابراین از مشوق‌ها و امتیازات مهم مربوط به سرمایه‌گذاری خارجی در مناطق آزاد می‌توان به فعالیت‌های مالیاتی و فعالیت‌های مربوط به عوارض، عدم شمول مقررات صادرات و واردات و آزادی خروج سرمایه و حمایت از سرمایه‌گذاری... اشاره نمود (خلیلی و همکاران، ۱۳۹۸: ۸۳-۸۲). در نتیجه با اجرای قوانینی از جمله ۱۵ سال معافیت مالیاتی؛ معافیت از عوارض^۱ گمرکی و عوارض کم برای ورود و صدور مواد اولیه و ماشین آلات؛ صدور کالا به سایر کشورها و ورود به کشور؛ تضمین حقوق قانونی سرمایه‌گذاران خارجی؛ عدم محدودیت برای سرمایه‌گذاران؛ ثبت آسان شرکت؛ آزادی فعالیت بانک‌ها، بیمه و مؤسسه اعتباری^۲؛ صدور ویزای در زمان کمتر از ۴۸ ساعت و در نهایت از آنجا که سرمایه‌گذاری در حوزه‌های اقتصادی و خدماتی فرآیندی است که می‌تواند نقش مؤثری در ارتقاء ظرفیت تولیدی، اشتغال‌زایی، ارز آوری، فن آوری و گسترش صادرات صنعتی و در نهایت پیوستن کشور میزبان به اقتصاد جهانی

1 - Duty free
2 - Financial house

داشته باشد، بنابراین لزوم توجه به جذب آن در سیاستهای اقتصادی کشورها از جمله ایران حائز اهمیت است (کاظمی، بیک، هادیان و حکیمی، ۱۳۹۲: ۵۰).

عوامل زیرساختی

در مناطق آزاد تجاری باید با استفاده از مزایا و تسهیلات قانونی، به ایجاد زیر ساخت‌ها در منطقه مبادرت ورزید و رشد بخش صنعت و خدمات را که منوط به آماده‌سازی و احداث ساختمان برای واگذاری به متقاضیان است را سرعت بخشید. وجود ارتباطات حمل و نقل قوی و کافی به منظور ارتباط با بازارهای جهانی و داخلی بسیار مهم است. تجهیز ناوگان حمل و نقل جاده‌ای، دریایی، هوایی، برخورداری از شبکه حمل و نقل پویا، هماهنگ و سازمان یافته در مناطق آزاد از قبیل آب و برق، سوخت، تلفن، تلکس، ارتباطات راه دور، ساختمان‌ها از جمله شرایط موفقیت منطقه آزاد تجاری است؛ ضمن اینکه ایجاد تسهیلات و خدمات رفاهی، بهداشتی، اقامتی و تفریحی را نباید از نظر دور داشت (شاکری و سلیمی، ۱۳۸۵: ۱۲۸). همچنین اختصاص بودجه به منطقه آزاد ارس از محل بودجه عمومی کشور، به منظور ساخت و تأسیس امکانات زیربنایی و زیرساخت‌های اساسی منطقه و انجام سرمایه گذاری‌های عظیم دولتی در این خصوص نیز باید مورد توجه قرار گیرد (ناهدی و همکاران، ۱۳۹۰).

محققان داخلی و خارجی در خصوص عوامل پیشرفت کارآفرینی در ایجاد شرکت های کوچک و متوسط فعال منطقه آزاد تجاری و صنعتی در ایران تحقیق‌های متفاوتی انجام داده‌اند. اما هر کدام به برخی از عوامل پرداخته‌اند. در این قسمت به نتایج تحقیقات مرتبط با موضوع تحقیق حاضر پرداخته می‌شود. بادیان، اوپانگ و اودارو (۲۰۱۷) در مطالعه خود به بررسی تأثیر عوامل اجتماعی - اقتصادی بر فعالیت های کارآفرینانه در غنا پرداخته‌اند. نتایج بدست آمده حاکی از آن بود که جهت دستیابی به توسعه کارآفرینی مناسب باید بسترهای مناسب فرهنگی، اجتماعی و سیاست های اقتصادی منطقی وجود داشته باشد. دولت باید نرخ بهره را کاهش دهد تا امکان وام گرفتن برای کارآفرینان افزایش یابد. همچنین موظف است محدودیت های گمرکی و مالیاتی را تا حد ممکن کاهش دهد تا شرایط بهتری برای کارآفرینان به وجود آید.

۳۴۷

شناسایی عوامل
اقتصادی سیاسی
پیشرفت کارآفرینی
شرکت های کوچک
و متوسط فعال
منطقه آزاد تجاری و
صنعتی ارس

میسائویی^۱ (۲۰۲۰) نشان داد عوامل و ویژگی‌های فردی و نیز زیرساخت‌های محیطی، تأثیر بسیار و عوامل سازمانی، تأثیر متوسطی بر سطح کارآفرینی افراد دارند. ایوانا^۲ (۲۰۲۰) دریافت، شرکت‌هایی که کارآفرینی توسعه یافته‌ای دارند، دارای مزیت رقابتی بالایی نیز هستند. در همین زمینه حمود ناجی^۳ (۲۰۱۹) عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی را در سه بعد اقتصادی (شامل سرمایه، نیروی کاری، مواد خام، بازار فروش و زیرساخت)، عوامل اجتماعی (شامل ویژگی‌های صنفی/قومیتی، زمینه خانوادگی، آموزش، نگرش به جامعه و ارزش‌های فرهنگی) و نیز عوامل روانشناختی (شامل نیاز به پیروزی، احترام و انگیزه) دسته‌بندی نموده است. فرزام فر و باغفلکی (۱۳۹۹) نشان دادند که مقصود از ایجاد مناطق آزاد؛ افزایش و توسعه صادرات، ایجاد اشتغال، جذب سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی و انتقال تکنولوژی، افزایش درآمدهای عمومی، افزایش توریسم، ارتقای جایگاه اقتصادی کشور و بهره‌مندی از اقتصاد رقابتی است. بر همین اساس، شرایطی چون فراهم بودن زیرساخت‌های تجاری و حرفه‌ای، باز بودن فضای بازار برای ورود کارآفرینان و ظرفیت‌های کارآفرینی مانند مهارت و انگیزش، زمینه‌ساز ایجاد و رشد کسب و کارهای جدید در کشورها می‌باشد. مهدویان احدی (۱۳۹۹) نشان داد که مؤلفه‌های گرایش به کارآفرینی (پیشگامی، نوآوری و ریسک‌پذیری) بر عملکرد شرکت‌های کوچک و متوسط صنعت مواد غذایی تأثیر مستقیم و معناداری دارند و تجارت الکترونیک موجب تقویت تأثیر گرایش کارآفرینانه بر عملکرد شرکت می‌گردد. در پژوهشی که اسماعیل، عبدالله و فرانسیس^۴ (۲۰۰۹) انجام داده‌اند، ارتباط معنادار بین مولفه‌های پاسخگویی، قابلیت اطمینان و همدلی با رضایتمندی مشتری به تأیید رسیده است. پس از مطالعه مبانی نظری و نتایج تحقیقات پیشین داخلی و خارجی در پژوهش حاضر؛ برخی از عمده‌ترین عوامل پیشرفت کارآفرینی در ایجاد شرکت‌های کوچک و متوسط فعال منطقه آزاد تجاری-صنعتی ارس در قالب پنج عامل: ۱- حمایت‌های مادی و معنوی ۲- رضایتمندی مشتریان ۳- تخصیص تسهیلات عمومی در جذب سرمایه-

¹ - Missaoui

² - Ivana

³ - Hamoud Naji

⁴ - Ismail, Abdullah & Francis

گذاران ۴- عدم محدودیت و ایجاد انعطاف و معافیت گمرکی و ۵- عوامل زیرساختی شناسایی و شاخص بندی شد.

متدولوژی و روش تحقیق

تحقیق حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت و شیوه جمع‌آوری اطلاعات از نوع بررسی پیمایشی^۱ و توصیفی است. در تحقیق حاضر برای شناسایی عوامل پیشرفت کارآفرینی شرکت‌های کوچک و متوسط فعال منطقه آزاد تجاری-صنعتی ارس؛ از روش کتابخانه‌ای (کتاب، مقاله‌های فارسی و لاتین و متون اینترنتی) و ارائه مدل مفهومی استفاده شد. جامعه آماری شامل کلیه کارآفرینان کسب کارهای کوچک و متوسط در منطقه آزاد ارس، کارکنان و کارمندان سایت منطقه آزاد ارس، شرکت‌های سرمایه‌گذاری خارجی و داخلی منطقه آزاد ارس، کارکنان بانک‌های منطقه آزاد ارس و توریسم‌هایی که از منطقه آزاد ارس دیدن می‌کنند می‌باشد که همگی از زیر ساخت ها و حمایت های مادی و معنوی و تسهیلات منطقه آزاد ارس استفاده می‌کنند.

به این منظور از طریق فرمول کوکران با توجه به نامشخص بودن تعداد جامعه آماری، ۱۸۸ نفر از آنها به روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب و از آنها پرسش به عمل آمد. ابزار اندازه‌گیری پرسشنامه محقق ساخته در مقیاس پنج گزینه‌ای طیف لیکرت در قالب ۴۱ گویه برگرفته از چهارچوب نظری و مدل مفهومی در پنج شاخص ۱- حمایت‌های مادی و معنوی ۲- رضایت‌مندی مشتریان ۳- تخصیص تسهیلات عمومی در جذب سرمایه- گذاران ۴- عدم محدودیت و ایجاد انعطاف و معافیت گمرکی و ۵- عوامل زیرساختی بود. نمره گذاری طوری بود که میانگین نمره در دامنه ۱ تا ۲/۳۳ در سطح کم، میانگین نمره در دامنه ۲/۳۳ تا ۳/۶۷ در سطح متوسط و میانگین نمره در دامنه ۳/۶۷ تا ۵ در سطح زیاد تقسیم‌بندی شد. روایی گویه‌های مربوط به پرسشنامه؛ از طریق روش تعیین اعتبار محتوایی و نظر صاحب‌نظران مورد تأیید قرار گرفت. پایایی پرسشنامه اولیه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ مورد محاسبه و برای کل پرسشنامه و ابعاد آن بالای ۰/۷ بدست آمد و مورد تأیید قرار گرفت. در ادامه و پس از تکمیل پرسشنامه‌ها در بین

۳۴۹

شناسایی عوامل
اقتصادی سیاسی
پیشرفت کارآفرینی
شرکت های کوچک
و متوسط فعال
منطقه آزاد تجاری و
صنعتی ارس

نمونه انتخابی؛ با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای در نرم افزار SPSS نسخه ۲۴؛ آزمون فرضیه‌های تحقیق مورد آزمون قرار گرفتند.

یافته‌ها:

فرضیه اول: حمایت‌های مادی و معنوی بر عملکرد کارآفرینان در ایجاد شرکت‌های کوچک و متوسط فعال منطقه آزاد ارس نقش دارند.

مطابق جدول (۲) و بر اساس آزمون t تک نمونه‌ای انجام گرفته؛ میانگین شاخص محاسبه شده برای نقش حمایت‌های مادی و معنوی ۳/۸۵، در سطح $\alpha = 0/05$ و $t = 17/35$ بالاتر از مقدار t بحرانی است؛ در نتیجه حمایت‌های مادی و معنوی بر عملکرد کارآفرینان در ایجاد شرکت‌های کوچک و متوسط فعال منطقه آزاد ارس در سطح زیاد نقش دارند ($Mean < 5$) (۳/۶۷). میانگین نمره تمامی گویه‌های مربوطه نیز بالاتر از مقدار t بحرانی می‌باشد که نشان دهنده نقش زیاد یا متوسط این گویه‌ها در بهبود عملکرد کارآفرینان در ایجاد شرکت‌های کوچک و متوسط فعال منطقه آزاد ارس می‌باشد ($p < 0/05$).

جدول (۲) نتایج آزمون برای نقش حمایت‌های مادی و معنوی بر عملکرد کارآفرینان در ایجاد شرکت‌های کوچک و متوسط فعال منطقه آزاد ارس

متغیرها	میانگین	p	آمار t
۱- برخورداری از ثبات سیاسی و پایین بودن ریسک سرمایه‌گذاری	۴/۱۹	۰/۰۰۰	۱۷/۸۲
۲- تامین درآمدهای ارزی از طریق ایجاد ارزش افزوده توسعه ناحیه‌ای و محرومیت زدایی	۳/۸۷	۰/۰۰۰	۱۲/۶۱
۳- آزادی فعالیت بانک‌ها بیمه و موسسه اعتباری عدم محدودیت برای سرمایه‌گذاران	۳/۹۲	۰/۰۰۰	۱۳/۷۳
۴- تضمین حقوق قانونی سرمایه‌گذاران خارجی صدور کالا به سایر کشورها	۳/۹۳	۰/۰۰۰	۱۳/۲۶
۵- وجود شرایط تسهیل‌کننده در منطقه آزاد در زمینه‌های مالی و پولی	۳/۸۲	۰/۰۰۰	۱۲/۷۶
۶- واحد‌های خدماتی نظارتی، امدادی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی	۳/۸۱	۰/۰۰۰	۱۱/۹۲
۷- اعمال تخفیف پلکانی و یا تامین بخشی از حق بیمه سهم کارفرما یا کارگاه‌ها	۳/۴۹	۰/۰۰۰	۶/۱
۸- وجود آثار باستانی و تاریخی و گردشگاه‌های خوش آب و هوا کوهستانی شرقی و جلفا	۳/۸	۰/۰۲	۱۰/۷۹
نقش عوامل حمایت‌های مادی و معنوی بر عملکرد کارآفرینان در ایجاد شرکت‌های کوچک و متوسط فعال منطقه آزاد ارس	۳/۸۵	۰/۰۰۰	۱۷/۳۵

فرضیه دوم: رضایت‌مندی مشتریان و کارآفرینان با بهره‌گیری از زیرساختهای موجود، بر عملکرد آنها در ایجاد شرکت‌های کوچک و متوسط فعال منطقه آزاد ارس نقش دارند.

مطابق جدول (۳) و بر اساس آزمون t تک نمونه ای انجام گرفته؛ میانگین شاخص محاسبه شده برای نقش رضایت‌مندی مشتریان و کارآفرینان $3/65$ ، در سطح $\alpha = 0/05$ و $t = 14/14$ بالاتر از مقدار t بحرانی است؛ در نتیجه رضایت‌مندی مشتریان و کارآفرینان با بهره‌گیری از زیرساختهای موجود، بر عملکرد آنها در ایجاد شرکت‌های کوچک و متوسط فعال منطقه آزاد ارس در سطح متوسط نقش دارند ($3/67 < \text{Mean} < 2/33$). میانگین نمره تمامی گویه‌های مربوطه نیز بالاتر از مقدار t بحرانی می‌باشد که نشان دهنده نقش متوسط یا زیاد این گویه‌ها در بهبود عملکرد کارآفرینان در ایجاد شرکت‌های کوچک و متوسط فعال منطقه آزاد ارس می‌باشد ($p < 0/05$).

جدول (۳) نتایج آزمون برای نقش رضایت‌مندی مشتریان و کارآفرینان با بهره‌گیری از زیرساختهای موجود، بر عملکرد آنها در ایجاد شرکت‌های کوچک و متوسط فعال منطقه آزاد ارس

متغیرها	میانگین	p	آمار t
۹- رضایت‌مندی کارآفرینان و مشتریان که از زیر ساخت استفاده می کنند	۳/۹۸	۰/۰۰۰	۱۵/۱۴
۱۰- کسب و کارهای کوچک و متوسط فعال منطقه در جذب سرمایه گذاری خارجی	۳/۷	۰/۰۰۰	۹/۴
۱۱- رضایت استفاده کننده گان از زیر ساخت ها مخصوصا بانک هادر جذب سرمایه گذاری	۳/۴۶	۰/۰۰۰	۴/۹۲
۱۲- تشریح خدمات از طریق زیر ساخت ها در منطقه در ایجاد کسب و کار	۳/۳۶	۰/۰۰۰	۵/۱
۱۳- نحوه رفتار و برخورد کارکنان منطقه ارس با مشتریان و کارآفرینان در ایجاد کسب و کار	۳/۹۴	۰/۰۰۰	۱۴/۷۱
۱۴- اماکن اقامتی و سیاحتی در جوار منطقه و وجود دشت های وسیع کشاورزی	۳/۴۱	۰/۰۰۰	۵/۸۳
۱۵- نزدیکی به فرودگاه های بین المللی تبریز (۱۳۷) کیلومتری ، نخجوان (۳۵) کیلومتری و خوی (۴۵) کیلومتری	۳/۷	۰/۰۰۰	۱۰/۲۶
۱۶- ساکنان بومی منطقه ارس که از سرمایه گذاران خارجی و داخلی حمایت می کنند	۳/۶۹	۰/۰۲	۹/۳۸
۱۷- دانش و تکنولوژی به کار رفته در زیرساخت ها در رضایت مشتریان و جذب سرمایه گذار	۳/۶۲	۰/۰۰۰	۷/۹۳
نقش عوامل رضایت‌مندی مشتریان و کارآفرینان در بهره‌گیری از زیرساختهای موجود، بر عملکرد آنها در ایجاد شرکت‌های کوچک و متوسط منطقه آزاد ارس	۳/۶۵	۰/۰۰۰	۱۴/۱۴

فرضیه سوم: تخصیص تسهیلات عمومی در جذب سرمایه‌گذاران بر عملکرد کارآفرینان در ایجاد شرکت‌های کوچک و متوسط فعال منطقه آزاد ارس نقش دارند.

مطابق جدول (۴) و بر اساس آزمون t تک نمونه ای انجام گرفته؛ میانگین شاخص محاسبه شده برای نقش تخصیص تسهیلات عمومی در جذب سرمایه‌گذاران $3/67$ ، در سطح $\alpha = 0/05$ و $t = 11/91$ بالاتر از مقدار t بحرانی است؛ در نتیجه تخصیص تسهیلات عمومی در جذب سرمایه‌گذاران بر عملکرد کارآفرینان در ایجاد شرکت‌های کوچک و متوسط فعال منطقه آزاد ارس در سطح متوسط نقش دارند ($3/67 < \text{Mean} < 2/33$). میانگین نمره تمامی گویه‌های مربوطه نیز بالاتر از مقدار t بحرانی می‌باشد که نشان دهنده نقش زیاد یا متوسط این گویه‌ها در بهبود عملکرد کارآفرینان در ایجاد شرکت‌های کوچک و متوسط فعال منطقه آزاد ارس می‌باشد ($p < 0/05$).

جدول (۴) نتایج آزمون برای نقش تخصیص تسهیلات عمومی در جذب سرمایه‌گذاران بر عملکرد کارآفرینان در ایجاد شرکت‌های کوچک و متوسط فعال منطقه آزاد ارس

متغیرها	میانگین	p	آمار t
۱۸- تکمیل هتل ها ، مراکز تجاری ، صنعتی	۳/۹۷	۰/۰۰۰	۱۱/۹۹
۱۹- توسعه مراکز رفاهی و خدماتی تا چه حد برای سرمایه گذاری	۳/۸۱	۰/۰۰۰	۹/۰۷
۲۰- داشتن امنیت کافی در منطقه در جذب توربسم و سرمایه گذاری	۳/۳۹	۰/۰۰۰	۴/۷۹
۲۱- دسترسی به زمین مناسب و آماده سازی آن توسط منطقه	۳/۸۱	۰/۰۰۰	۱۰/۳۷
۲۲- دسترسی به برق مناسب تا چه حد در جذب سرمایه گذاری	۳/۹۶	۰/۰۰۰	۱۱/۸۷
۲۳- دسترسی به آب و فاضلاب مکانیزه مناسب در جذب سرمایه گذاری و ایجاد کسب و کار	۳/۶۳	۰/۰۰۰	۸/۶۱
۲۴- اطلاع‌رسانی و ترویج اهمیت زیر ساخت‌های نوین ارتباطاتی در جذب توربسم‌های بالفعل	۳/۶	۰/۰۰۰	۷/۹
۲۵- اطلاع رسانی و ترویج فرهنگ اصیل ایرانی و منطقه و شناسایی اقلیم منطقه ارس	۳/۱۹	۰/۰۰۲	۲/۲۹
نقش عوامل تسهیلات عمومی در جذب سرمایه گذاران در پیشرفت کارآفرینی شرکت های کوچک متوسط فعال منطقه آزاد ارس	۳/۶۷	۰/۰۰۰	۱۱/۹۱

فرضیه چهارم: عدم محدودیت و ایجاد انعطاف و معافیت گمرکی بر عملکرد کارآفرینان در ایجاد شرکت های کوچک و متوسط فعال منطقه آزاد ارس نقش دارند. مطابق جدول (۴) و بر اساس آزمون t تک نمونه ای انجام گرفته؛ میانگین شاخص محاسبه شده برای نقش عدم محدودیت و ایجاد انعطاف و معافیت گمرکی ۳/۵۴، در سطح $\alpha = ۰/۰۵$ و $t = ۹/۴۴$ بالاتر از مقدار t بحرانی است؛ در نتیجه تخصیص عدم محدودیت و ایجاد انعطاف و معافیت گمرکی بر عملکرد کارآفرینان در ایجاد شرکت های کوچک و متوسط فعال منطقه آزاد ارس در سطح متوسط نقش دارند ($۳/۶۷ < \text{Mean} < ۲/۳۳$). میانگین نمره تمامی گویه های مربوطه نیز بالاتر از مقدار t بحرانی می باشد که نشان دهنده نقش متوسط یا زیاد این گویه ها در بهبود عملکرد کارآفرینان در ایجاد شرکت های کوچک و متوسط فعال منطقه آزاد ارس می باشد ($۰/۰۵ < p$).

جدول (۴) نتایج آزمون برای نقش عدم محدودیت و ایجاد انعطاف و معافیت گمرکی بر عملکرد کارآفرینان در ایجاد شرکت های کوچک و متوسط فعال منطقه آزاد ارس

متغیرها	میانگین	p	آمار t
۲۶- قوانین و مقررات بدون ابهام در مورد حمایت از سرمایه گذاران خارجی، حفاظت از تکنولوژی پیشرفته	۴/۰۵	۰/۰۰۰	۱۵/۲
۲۷- قوانین و مقررات گمرکی ساده و فاقد جنبه دست و پاگیر در منطقه آزاد	۳/۸	۰/۰۰۰	۱۰/۳۹
۲۸- آزادی و نقل و انتقال سرمایه و ارز در منطقه آزاد	۳/۶۵	۰/۰۰۰	۸/۳۳
۲۹- کفایت نیروی کار متخصص با بازده مناسب و داشتن آزادی نسبی در بکارگیری نیروی کار خارجی در منطقه آزاد	۳/۶۲	۰/۰۰۰	۷/۵۳
۳۰- وجود قوانین آسان برای ورود کالا های کشورهای همجوار و صدور مجدد آن	۳/۶۸	۰/۰۰۰	۷/۲
۳۱- موقعیت جغرافیایی و ژئوپلیتیکی وضعیت آب و هوا ونحوه ارتباط با آب های بین المللی	۳/۳۹	۰/۰۰۰	۴/۰۷
۳۲- وفور آب وانرژی به لحاظ قرار گیری رودخانه پرآب ارس به لحاظ تاسیسات سد ارس	۳/۲۸	۰/۰۰۰	۲/۹۱
۳۳- ۱۵سال معافیت مالیاتی معافیت از عوارض گمرکی و عوارض کم برای ورود و صدور مواد اولیه و ماشین آلات	۲/۸۱	۰/۰۰۲	۲/۶۸
نقش عدم محدودیت و ایجاد انعطاف و معافیت گمرکی در پیشرفت کارآفرینی شرکت های کوچک متوسط فعال منطقه آزاد ارس	۳/۵۴	۰/۰۰۰	۹/۴۴

فرضیه پنجم: وجود زیرساختها بر عملکرد کارآفرینان در ایجاد شرکت‌های کوچک و متوسط فعال منطقه آزاد ارس نقش دارند.

مطابق جدول (۴) و بر اساس آزمون t تک نمونه ای انجام گرفته؛ میانگین شاخص محاسبه شده برای نقش وجود زیرساختها $3/73$ ، در سطح $\alpha = 0/05$ و $17/35$ $t =$ بالاتر از مقدار t بحرانی است؛ در نتیجه وجود زیرساختها بر عملکرد کارآفرینان در ایجاد شرکت‌های کوچک و متوسط فعال منطقه آزاد ارس در سطح زیاد نقش دارند ($5 < \text{Mean} < 3/67$). میانگین نمره تمامی گویه‌های مربوطه نیز بالاتر از مقدار t بحرانی می‌باشد که نشان دهنده نقش متوسط یا زیاد این گویه‌ها در بهبود عملکرد کارآفرینان در ایجاد شرکت‌های کوچک و متوسط فعال منطقه آزاد ارس می‌باشد ($p < 0/05$).

جدول (۴) نتایج آزمون برای نقش وجود زیرساختها بر عملکرد کارآفرینان در ایجاد شرکت‌های کوچک و متوسط فعال منطقه آزاد ارس

متغیرها	میانگین	p	آمار t
۳۴- ایجاد فرودگاه بین‌المللی تا چه حد در جذب سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی	۳/۵۱	۰/۰۰۰	۷/۳۲
۳۵- ظرفیت حمل و نقل، ترانزیت، تخلیه و بارگیری و انبارداری سه میلیون تن کالا در سال. جاده‌های ارتباطی منتهی به استان	۳/۵۳	۰/۰۰۰	۶/۶۴
۳۶- بازگشایی پل ارتباطی با آذربایجان و حذف روادید	۳/۸۵	۰/۰۲۳	۱۰/۵
۳۷- دسترسی به بازارهای کشورهای آکرو و حوزه دریای خزر و سیاه و پاسخ به نیازهای آنها	۳/۹۳	۰/۰۰۰	۱۳/۲۶
۳۸- دسترسی به سیستم حمل و نقل زمینی و ریلی و پایانه‌های مسافر و بار	۳/۴۹	۰/۰۰۰	۶/۱
۳۹- وجود شرایط اقلیمی متناسب برای فعالیت صنعتی و تجاری برای تمام فصول بازارچه‌های مرزی جلفا و نوردوز	۳/۸۱	۰/۰۰۰	۱۱/۹۲
۴۰- ایفای نقش هاب هوایی فرودگاه تبریز در منطقه ی قفقاز و ارائه ی خدمات فرودگاهی و ترانزیتی در حوزه‌های فراملی و استفاده از امکانات حمل نقل هوایی سایر کشورهای منطقه	۳/۹۲	۰/۰۰۰	۶/۱
۴۱- بازگشایی و ایجاد آزاد راه نوار مرزی	۳/۸	۰/۰۲۳	۱۰/۷۹
نقش عوامل زیرساختی در پیشرفت کارآفرینی شرکت‌های کوچک متوسط فعال منطقه آزاد ارس	۳/۷۳	۰/۰۰۰	۱۷/۳۵

نتیجه‌گیری

مقاله حاضر با هدف شناسایی عوامل اقتصادی سیاسی پیشرفت کارآفرینی در ایجاد شرکت‌های کوچک و متوسط فعال منطقه آزاد تجاری و صنعتی در سال ۱۳۹۷ در منطقه آزاد تجاری- صنعتی ارس انجام پذیرفت. نتایج تحقیق نشان داد: پنج عامل ۱- حمایت- های مادی و معنوی ۲- رضایت‌مندی مشتریان و کارآفرینان ۳- تخصیص تسهیلات عمومی در جذب سرمایه‌گذاران ۴- عدم محدودیت و ایجاد انعطاف و معافیت گمرکی و ۵- عوامل زیرساختی از داخل مبانی نظری و پیشینه‌های تحقیق داخلی و خارجی مورد مطالعه به عنوان عمده‌ترین عوامل پیشرفت اقتصادی سیاسی کارآفرینی در ایجاد شرکت‌های کوچک و متوسط فعال منطقه آزاد تجاری و صنعتی ارس شناسایی شدند. در ادامه جهت تعیین نقش هر یک از این عوامل پیشرفت کارآفرینی و ایجاد شرکت‌های کوچک و متوسط؛ نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای نشان داد: حمایت‌های مادی و معنوی با میانگین (۳/۸۵) در اولویت اول، عوامل زیرساختی با میانگین (۳/۷۳) در اولویت دوم، تخصیص تسهیلات عمومی در جذب سرمایه‌گذاران با میانگین (۳/۶۷) در اولویت سوم، رضایت‌مندی مشتریان و کارآفرینان با میانگین (۳/۶۵) در اولویت چهارم و عدم محدودیت و ایجاد انعطاف و معافیت گمرکی با میانگین (۳/۵۴) در اولویت پنجم در پیشرفت کارآفرینی در ایجاد شرکت‌های کوچک و متوسط فعال منطقه آزاد تجاری و صنعتی ارس نقش دارند. با توجه به اینکه اولین قدم در پیشرفت کارآفرینی در ایجاد شرکت‌های کوچک و متوسط فعال در منطقه آزاد تجاری- صنعتی ارس دارا بودن سرمایه اقتصادی می‌باشد و بدون وجود پول، ویژگی‌های برجسته نیروی انسانی تحت عنوان کارآفرین و ویژگی‌های جغرافیایی و محیطی منطقه نمی‌توانند در موفقیت شرکت- های کوچک و متوسط نوپا تضمین‌کننده موفقیت آنها و سرمایه‌گذاری در این منطقه باشد.

در نتیجه کمک به اینگونه شرکت‌های نوپا از نظر مالی و معنوی اولین و مهمترین عامل پیشرفت کارآفرینی و عملکرد در ایجاد شرکت‌های کوچک و متوسط می‌باشد. در نتیجه برای ترغیب کارآفرینان و سرمایه‌گذاران به انجام فعالیت‌های اقتصادی در این منطقه؛

حمایت‌های مالی نظیر اعمال تخفیف پلکانی و یا تامین بخشی از حق بیمه سهم کارفرمایان در شرکت‌های کوچک و متوسط، تخصیص وام و سایر مسائل بانکی در کنار تامین خدمات تامینی، انتظامی، امدادی، فرهنگی می‌توانند موجب بهبود عملکرد کارآفرینان و گسترش فعالیت‌های آنها در منطقه آزاد تجاری- صنعتی ارس باشند. در همین رابطه آیوب و فریکات (۲۰۱۴) حمایت مالی را به عنوان حمایت ضروری یاد می‌کنند که برای مراحل اولیه صادرات لازم می‌باشد. همچنین کریمی و بوذرجمهری (۱۳۹۲) و کابران زاد و همکاران (۱۳۹۰) کمبود منابع مالی را به عنوان مشکلات اصلی و عوامل شکست شرکت‌های کوچک و متوسط بیان کرده‌اند (به نقل از بالا زاده و همکاران، ۱۳۹۷). بادیان و همکاران (۲۰۱۷) نیز دریافتند؛ جهت دستیابی به توسعه کارآفرینی مناسب باید سیاست‌های اقتصادی منطقی وجود داشته باشد که مهمترین آنها اینست که دولت باید نرخ بهره را کاهش دهد تا امکان وام گرفتن برای کارآفرینان افزایش یابد.

در نهایت می‌توان چنین نتیجه‌گیری کرد که حمایت مالی و معنوی از شرکت‌های کوچک و متوسط مهمترین عوامل در رشد و توسعه اقتصادی بسیاری از کشورها به شمار می‌رود. اما در کنار عامل حمایت مالی و معنوی؛ مهیا بودن زیرساختهای منطقه نظیر فرودگاه، ظرفیت‌های حمل و نقل، ترانزیت و تخلیه بار، دسترسی به سیستم حمل و نقل زمینی، دسترسی به بازار و برخورداری از شبکه حمل و نقل پویا، هماهنگ و سازمان یافته در مناطق آزاد از قبیل آب و برق، سوخت، تلفن، تلکس، ارتباطات راه دور می‌تواند در گسترش فعالیت‌ها کارآفرینان و سرمایه‌گذاران شرکت‌های کوچک و متوسط می‌تواند کمک کننده باشد. ایجاد زیر ساخت‌های دیگر از قبیل فرودگاه بین‌المللی در جذب توریسم و سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی در ایجاد کسب و کار تاثیر فراوانی دارد. شرایطی چون فراهم بودن زیرساخت‌های تجاری و حرفه‌ای، باز بودن فضای بازار برای ورود کارآفرینان زمینه ساز ایجاد و رشد کسب و کارهای جدید در کشورها می‌باشد. عامل تاثیرگذار بعدی نقش تسهیلات خدمات عمومی به کارآفرینان می‌باشد. دستیابی به پرداخت مجازی (غیرحضوری) که ارمغان پیشرفت تکنولوژی است سهولت این امر را برای کارآفرینان مضاعف نموده طوریکه کارآفرینان از طریق سامانه‌های

اینترنتی که مفید برای وضعیت انجام امور روزمره‌شان است، بوجود بیاورد. لذا، پذیرش این بخش از تکنولوژی از طرف کارآفرینان به منزله‌ی یکی از مهمترین تسهیلات خدمات عمومی در منطقه می‌باشد. از سویی دیگر؛ تکمیل هتل ها، مراکز تجاری، صنعتی، توسعه مراکز رفاهی و خدماتی داشتن امنیت کافی در منطقه در جذب توریسم و سرمایه گذاری، اطلاع رسانی و ترویج فرهنگ اصیل ایرانی و منطقه شناسایی اقلیم منطقه ارس از لحاظ آب و هوایی و جنگل های بکر بر عوامل پیشرفت کارآفرینان شرکت های کوچک و متوسط اثر دارد. عامل دیگر رضایت مندی مشتریان و کارآفرینان از خدمات ارائه شده در منطقه ارس می‌باشد. اگر مشتریان میزان خدمات ارائه شده از طرف منطقه را بیش از انتظارات خود احساس کنند این رضایتمندی باعث می‌گردد مشتریان نوعی تعهد نسبت به وفا داری مشتری می انجامد که خود آن باعث خواهد شد که مشتری بعنوان یک مبلغ شرکت تبدیل شود و این امر باعث رشد شرکت ها خواهد شد شرکت ها را یاری خواهد نمود.

عامل دیگری که در کنار چهار عامل حمایت مالی و معنوی، زیرساختها، تسهیلات خدمات عمومی و رضایت مندی؛ در پیشرفت کارآفرینی شرکت های کوچک و متوسط منطقه ازاد تجاری-صنعتی ارس نقش دارد، عدم محدودیت و ایجاد انعطاف و معافیت گمرکی می‌باشد. در حقیقت یکی از اهداف مناطق آزاد تجاری جذب سرمایه های خاصی به منطقه می باشد. ولی سرمایه گذاران خارجی به علت اینکه نظام اداری کشورهای مربوط را دست و پاگیر می دانند، انگیزه ای برای سرمایه گذاری در این مناطق ندارند. برای جلوگیری از این وضعیت و امکان جذب سرمایه های خارجی، معمولاً نهادهایی را مامور اداره منطقه آزاد تجاری می کنند که این نهاد در واقع وظایف تمام وزارت خانه های دولتی را برعهده دارند و لذا سرمایه گذاران برای انجام کلیه امور خود فقط با یک دستگاه اداری سروکار دارد. مشوق ها شامل انواع معافیت های مالیاتی آسان بازگرداندن اصل و فرع سرمایه ها و نیز مقررات راجع به پول و بانک و بیمه و کار و امور اجتماعی است. با توجه به نتایج پژوهش حاضر و نتایج پژوهش های ذکر شده می توان نتیجه گیری کرد که حضور هر پنج عامل در کنار یکدیگر و با شدت های مختلفی می توانند در پیشرفت کارآفرینی شرکت های کوچک و متوسط فعال منطقه آزاد تجاری-

صنعتی ارس نقش مثبتی ایفا کنند. در نتیجه جهت بهبود نقش این عوامل در منطقه آزاد ارس پیشنهاد می‌گردد؛ دولت و مسئولان با دادن وام‌های بلند مدت و کم بهره و همچنین به صورت معنوی مانند قدردانی، تشکر و تشویق سرمایه گذاران در منطقه ارس با به کارگیری جوانان و خبره گان و کارآفرینان که توان ریسک بالایی دارند و به فناوری‌های ارتباطاتی و اطلاعاتی روز مجهز هستند، موجب ایجاد کسب و کار جدید در منطقه گردند. همچنین منطقه ارس جهت جذب سرمایه گذاران داخلی و خارجی نسبت به احداث تکمیل اتوبان خود اقدام نماید و خط ریلی موجود را مجهز به کوپه ها جدید و مدرن نماید و سرعت قطار را افزایش دهد و نسبت به بازسازی ریل‌های خط راه آهن اقدام نماید تا بتواند به خط ریلی اروپا از طریق ترکیه بپیوندد.

همین طور به تکمیل فرودگاه خود اقدام نماید. همچنین منطقه ارس جهت جذب توریسم در منطقه آزاد ارس که باعث رشد و در ایجاد کسب و کار تاثیر و افری دارد، در مکان‌های توریسمی و تاریخی منطقه اینترنت پر سرعت ۴ جی به صورت رایگان دایر نماید و مدیرعامل و هیئت مدیره منطقه ارس با شناسایی و معرفی مناطق توریستی و اقلیم منطقه ارس از لحاظ آب و هوایی و جنگل‌های بکر و آثار باستانی اقدام نماید. در نهایت پیشنهاد می‌شود؛ تمام عوامل اجرایی و مدیران منطقه ارس در ایجاد مبادله‌ی خدماتی چه در ارتباط کلامی به هنگام مراجعه حضوری مشترکین و چه دربرآوردن انتظارات آنها در خدمت صاحبان کسب و کار خود باشند و رضایت مندی مشتریان و کارآفرینان را در اولویت‌های خود قرار دهند. همچنین با وضع قوانین و مقررات گمرکی ساده و فاقد جنبه دست و پاگیر در منطقه آزاد منطقه ارس در شناخت دقیق رفتار کارآفرینان و صاحبان کسب و کار خود اهتمام ورزند.

منابع

بالازاده، پیمان، مرادی، محمود و یاکیده، کیخسرو، (۱۳۹۷)، آسیب‌شناسی و شناسایی تواناسازی‌های حمایتی از صادرات شرکت‌های کوچک و متوسط، بررسی‌های بازرگانی، شماره ۸۸-۸۹، ۷۹-۹۰.

بامنی مقدم، محمد، حیدرزاده، کامبیز و مهرزادی، حامد، (۱۳۹۰)، بررسی اهمیت ارزش ویژه نام و نشان تجاری در دستیابی به مشتریان وفادار برای تولیدکنندگان ماشین آلات صنایع غذایی و آشامیدنی ایران، *مجله پژوهش های مدیریت*، ۸۸ بهار ۱۳۹۰، ۲۳-۳۸.

خلیلی، حلیمه، سلطانی، رضا و جلالی، محمود، (۱۳۹۸)، تبیین مقررات سرمایه گذاری در مناطق آزاد تجاری ایران و انطباق آن با اصول حاکم بر سازمان تجارت جهانی، *تحقیقات حقوق خصوصی و کیفری*، شماره ۴۲، ۱۰۰-۷۹.

رحمانی، فریده، (۱۳۷۶)، *بررسی تطبیقی آثاز اقتصادی مناطق آزاد تجاری- صنعتی و پیامدهای آن برای ایران*، پایان نامه ارشد وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، دانشکده علوم فردوسی مشهد.

رحمانی، زین العابدین و هادی، امید. (۱۳۹۹). *آشنایی با قوانین کسب و کار (رشته مدیریت بازرگانی)*. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.

رستمی چلکاسری، عباداله، (۱۳۹۳)، موانع حقوقی توسعه منطقه آزاد انزلی و ارائه راهکارها، *همایش شناخت راهکارهای توسعه استان گیلان*، رشت، برگرفته از: <https://civilica.com/doc/453526>.

رکن الدین افتخاری، عبدالرضا، وجدانی طهرانی، هدیه و رازینی، ابراهیم، (۱۳۸۸)، ارزیابی و اولویت بندی مناطق آزاد تجاری ایران با استفاده از روش MADM، *فصلنامه مدرس علوم انسانی*، ۶۲، پائیز ۱۳۸۸، ۱۶۶-۱۴۳.

شاکری، عباس و سلیمی، فریدون، (۱۳۸۵)، عوامل موثر بر جذب سرمایه گذاری در منطقه آزاد چابهار و اولویت بندی آنها با استفاده از تکنیک ریاضی AHP، *پروژه‌نامه اقتصادی*، دوره ۶، شماره ۱، پیاپی ۲۰، ۱۳۰-۹۵.

عبدی جمایران، علی، محدث، علی و زارع، محسن، (۱۳۹۴)، بررسی نقش مدیریت دانش در سازمان های پیشرو و کارآفرین، *دومین کنفرانس بین المللی علوم رفتاری و مطالعات اجتماعی*، ۲۸ اسفند ۱۳۹۴، ۱۶-۱.

فرزام فر، صبا و باغفلکی، افشین، (۱۳۹۹)، تاثیر گسترش مناطق آزاد تجاری بر کارآفرینی و ایجاد اشتغال پایدار در منطقه قصرشیرین، *همایش ملی مجازی بومی*

سازی؛ به روز رسانی و کارآمدی مدیریت آموزشی در سازمانهای آموزشی،
کرمانشاه، ۱-۲۳.

قالیباف، محمدباقر و کرمی، مهرداد. (۱۳۹۰). توسعه منطقه‌ای در نواحی مرزی شمال
غربی ایران (نمونه موردی: منطقه آزاد تجاری- صنعتی ارس). مدرس علوم
انسانی- برنامه ریزی و آمایش فضا، ۱۵(۳)، پائیز ۱۳۹۰، ۱۴۹-۱۳۳.

کاظمی، اعظم، بیک، مجید، هادیان، الهام و حکیمی، فاطمه، (۱۳۹۲). شناسایی و اولویت
بندی عوامل مؤثر بر جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی با استفاده از تکنیک
TOPSIS، فصلنامه سیاست های مالی و اقتصادی، سال اول، ۴، زمستان ۱۳۹۲،
۴۵-۷۲.

کامران، حسن، (۱۳۸۱)، علل توسعه نیافتگی مناطق آزاد ایران، فصلنامه علمی- پژوهشی
تحقیقات جغرافیایی، شماره های ۶۴ و ۶۵، تابستان و پائیز ۱۳۸۱، ۴۲-۳۲.
موسوی، نعمت اله، بخشوده، محمد، محمدی، حمید، یزدانی، سعید و طاهری، فرزانه،
(۱۳۸۵)، آثار جهانی شدن بر شاخص های فقر، فصلنامه پژوهشی رفاه اجتماعی،
۲۴، ۲۵۹-۲۷۹.

مهدویان احدی، پریچهر، (۱۳۹۸)، تأثیر گرایش کارآفرینی بر عملکرد شرکت‌های
کوچک و متوسط در صنعت مواد غذایی در تهران با نقش تعدیل‌گری تجارت
الکترونیک، پایان نامه کارشناسی ارشد، موسسه آموزش عالی پرندک.

ناهیدی، محمدرضا، آذرکسب، اصغر، محمدنژاد، جواد و علیمحمدی اصل، ابراهیم،
(۱۳۹۰)، عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری در منطقه آزاد ارس و اولویت‌بندی
آنها بر اساس فرآیند تحلیل سلسله مراتبی، مجله مهندسی مالی و مدیریت اوراق
بهادار، شماره نهم، ۱۷۸-۱۵۵.

وفاداری، کاظم، (۱۳۷۹)، نقش مناطق آزاد تجاری در توسعه صادرات غیرنفتی، پایاننامه
کارشناسی ارشد، دانشگاه امام صادق.

سازمان توسعه صنعتی ملل متحد (یونیدو). (۱۳۸۴). استراتژی افزایش مشارکت مؤثر و
رقابتی بخش بنگاه‌های کوچک و متوسط در توسعه اقتصادی و صنعتی جمهوری
اسلامی ایران. ترجمه: عبدالرضا شقاقی و مسعود شفیعی، انتشارات رسا.

- Abu, H.A. & Freixanet, J., (2014). Insights into public export promotion programs in anemerging economy: The case of Malaysian SMEs. *Evaluation and Program Planning*, Volume46, October 2014, Pages 38–46. Available online at www.Sciencedirect.com.
- Gbadeyan, R.A., Oppong, N.Y., Oduro, S., (2017). Effects of socio-economic factors on entrepreneurship activities in Cape Coast, Ghana. *Journal of Entrepreneurship and Business*, 5(1), 39-51.
- Hamoud Naji, A.A., (2018). Factors Influencing Entrepreneurship Development. Available in: -
<https://www.researchgate.net/publication/332255136-Factors-Influencing-Entrepreneurship-Development>.
- Ismail, A., Abdullah, M.M.B. & Francis, S.K., (2009). Exploring the relationships among service quality features, perceived value and customer satisfaction. *Journal of Industrial Engineering and Management*, 2(1), 230-250.
- Ivana, L., (2018). Innovation as a factor of entrepreneurship development with a special focus on Israel and disruptive innovation. *Ekonomija Teorija I praksa*, 6(3), 91-108.
- Missaoui, A., (2018). *Factors of Entrepreneurship Development in Algeria: A field study from the viewpoint of the support and accompaniment managers*. Ph.D. Thesis Third Phase, Ministry of Higher Education and Scientific Research, Faculty of economic Sciences, Commercial Sciences and Management Sciences Department of Management Sciences.
- Yu, Ting, Y. & Dean, A., (2001). The contribution of emotional satisfaction to consumer loyalty. *International Journal of Service Industry Management*, 12, 234-250.